

O 30 de outubro deste ano Pelúdez vai cumprir os 83 anos de vida xornalística, os mesmos que cumprirá El Progreso un pouco antes, o 17 de agosto. A vida do personaxe e do xornal camiñan polo tanto paralelas, pero nin un nin outro parecen ter moi en conta o peso dos anos, a non ser para se sentir máis novos e máis emprendedores. A biografía de Pelúdez comeza da man de Antonio de Cora Sabater, que perfila o personaxe coma representante dos labregos intelixentes e críticos que se achegan a Lugo, ben polo San Froilán, ben ó longo do ano, para facer negocios na cidade, para pasa-lo tempo nas diversións festivas e para comentar dende o seu punto de vista, sempre humorístico e retranqueiro, aquilo da actualidade local ou internacional que lle peta. Antonio de Cora, que anos máis tarde sería director de El Progreso, mantén o personaxe dende o citado 30 de outubro de 1908 ata o ano 1916, asinando en ocasións baixo o alcume de Calvino. Nese ano, Pelúdez atopa o seu segundo pai literario, o redactor Juan Ramón Somoza, que se fai cargo da familia de visitantes por un curto período de tempo. En 1918, a epidemia de gripe que está a sufrir toda Europa aconsella que o personaxe permaneza en silencio, algo así como a suspensión do Entroido de Venecia co gallo da guerra do Pérsico.

Primeiro achegamento ó dicionario de Pelúdez

Xosé de Cora

Pero no 19, novamente da man de Calvino, Pelúdez retoma contacto cos lectores do xornal ata 1927, data na que a firma que asina os comentarios do labrego é unha P, baixo a que descubrimos-la autoría de Purificación de Cora Sabater, irmán do creador de Pelúdez e director tamén de El Progreso dende 1940 ata 1969. Os anos anteriores á guerra civil a P de Puro Cora alterna nos Pelúdez coa X de Glicerio Barreiro, chegándose ós tres anos de loita civil sen que Pelúdez asome a súa pucha pola Redacción de El Progreso, por razóns de doada comprensión.

Xa no San Froilán de 1939 —e ininterrumpidamente ata hoxe; é dicir, 51 anos—, é Xosé Trapero Pardo quen dá vida, alento, humor e sorna ó Pelúdez, á Filomena e mais ó Peludeciño, que neste medio século de existencia ó carón de Trapacero tamén viaxaron a Lugo nalguna ocasión en Corpus Christi, dictaron conferencias, con testaron entrevistas, posaron

para escultores e debuxantes, serviron de modelo para disfraces, representaron a imaxe da cidade de Lugo en festas e fóron pregoeiros delas e doutros acontecementos, sempre baixo a paternal vixilancia de Xosé Trapero Pardo.

Non é estraño pois, que nesta hora do homenaxe popular ó escritor e xornalista lugués, a referencia ó meu rulo sexa máis que obrigada.

Pelúdez non fala un galego normativizado, non sabe de que vai a cousa. Fala un galego moi particular, o que lle permite a súa independencia de pensamento. Algúns trataron de reduci-lo ó que se coñece coma castrapo, pero a lingua de Pelúdez vai máis aló. El é un auténtico creador da fala e moitas das súas expresións chegan directamente do pobo para o pobo. Non é a nosa intención facer un exhaustivo traballo sobre a fala de Pelúdez. Simplemente quixemos lembrar hoxe aquí, neste día do homenaxe a Trapero Pardo, algunhas das verbas ou expresións que constitúen parte da fala peludeciana como proba do seu valor e da súa gracia.

Don Xosé, paseando pola ruta peludeciana

A cachapernas.- A cabalo dun. Unha noite, nos cabaliños, Pelúdez púxose a catro patas e unha rapaza montou nel a cachaperna.

Amilagrar.- Asombrar, pasmar.

Andrómenas.- "¡Deixate de andrómenas!" viría a ser coma "¡Deixate de lérias!" Tamén, balbordo ou calquera actividade proposta por un terceiro cando el está canso.

Antiparras.- Anteollos. "Antiparras con cristales afumados": Gafas de sol.

Aparafusar.- Enfeitar, compor, amaña-lo aspecto.

Barbarote.- Expresión garimosa.

Bases.- Son os pés de Pelúdez, cando se atopa canso de andar por Lugo.

Boca lista.- Solista dunha orquesta.

Cagarrapitosa.- Cativa, pequena.

Campín.- Camping.

Cantistas.- Mulleres que cantan.

Cimbrear.- Pasea-lo corpo pola feira ou polo baile.

Condanicaro.- Condanado, con boa intención.

Comenenciado.- O comenencias é o que pensa sempre no seu proveito.

Corcio.- Interxección eufemística. Tamén "recorcio".

Cotorro.- Loro, papagaio.

Chencha.- Testa, cachola.

Chin-chin.- Onomatopea para se referir ó ruído dos conxuntos musicais modernos. "Con tanto berro e con tanto chin-chin..."

Choquelear.- Tremer, tremelecer. Especialmente aplicado ás pernas.

Descolga-touciños.- Imaxe para se referir a un home alto: "Largo coma un descolga-touciños".

Escacarañada.- Cascada, escunchada. Refírese ás rúas con moitas balagotas, ou a cousas tortas.

Escaravillar.- Eufemismo de "escarallar". Tamén "escarajillar".

Esfrebar.- Desfiar, esfiañar. A Filomena di que a barba de Pelúdez lle "esfreba as camisas".

Esmexacado.- Pobre ou en mal estado.

Esmirrijado.- Fraco, escanzado. Filomena chama a Pelúdez "vello esmirrijado".

Estafermo.- Trátase dalgunha innovación na cidade que non lle gusta. Así definía en 1939 unha caseta instalada na Praza Maior.

Estarabouzo.- Balbordo da música e da xente nunha verbena. Tamén, o ruído do tráfico.

Estoupa-pozas.- Chanclos de goma inventados por Pelúdez para camiñar sen perigo a mollarse polas balagotas das rúas de Lugo. Noutras ocasións tamén lles chama "submarinós".

Futín.- Footing.

Galafate.- Termo despectivo que Pelúdez dedica ós galopíns e ós preguiceiros.

Ganchete.- "De ganchete": Leva-la muller collida do brazo.

Ñauñau.- Calquera fala que non é o galego: "Deixa de falar ese ñauñau". Tamén "chauchau".

Pantrigo.- Insulto garimoso: "Cara de pantrigo crudo".

Patanexo.- Utilizado na expresión "¡Cómame o patanexo!". Pode se referir ó "cangrexo patexo", ou ó demo. Son equivalentes as expresións "¡Cómame o cucio!" ou "¡Cómame o cuzo!".

Pichocas.- Baches, balagotas.

Poleiro.- A cabeza, a cachola. "Vou cara á cama, a ver se mañá teño mellor o poleiro".

Puñesquera.- Eufemismo de puñeteira.

Quedabén.- "Son uns quedabén". Persoas que non din verdades para non amolar.

Ras-ris-ras.- Melodía nos bailes dos anos 40: "Para beilar o ras-ris-ras ese, convenche tragar a cincha máis apretada".

Remegimientos.- Voltas, mareos.

Repompuda.- Arraxada, ben vestida.

Revinchar.- Esboirar, estalar ou estoupar. Pelúdez revincha moitas veces cando toma moito polbo.

Súpito-rápidas.- Pois iso, rápidas.

Tatarará.- Onomatopea musical para expresar que despois non vai pasar nada. "E despois...¡tatarará!" Tamén é equivalente "turlurú".

Timbrio.- Campaiña, timbre. "Fai menos caso das leises que do timbrio dunha bicicleta".

Trouporrourou.- Onomatopea dos buses de liña por estradas sen asfaltar.

Zarraspiastlán.- Porco, cotroso. E outro dos insultos de Filomena para con Pelúdez.

Zorregar.- Pegar, atizar. "Zorregueille uns tiros ós pinchos". Tamén "zorriegar", se quen fala é Filomena.

Zópalle-zópalle.- Onomatopea para se referir ó ruído das barracas.

Xarampín.- Sarampelo. Frase feita: "¡Mal xarampín lle pegue!"